

**Emilia Şercan**

# **CULTUL SECRETULUI**

## **Mecanismele cenzurii în presa comunistă**

Prefață de Mihai Coman

POLIROM  
2015

Seria *Collegium*. Media este coordonată de Mihai Coman.

EMILIA ȘERCAN este jurnalist de investigații și lector la Facultatea de Jurnalism și Științele Comunicării din cadrul Universității din București. A început să lucreze în presa locală în 1996. Din 2000, activează în presa centrală, mai întâi la *Curierul Național*, la *Evenimentul zilei*, apoi în grupul de presă *Realitatea-Cațavencu*. Încă de la începutul carierei profesionale a ales presa de investigație, unul dintre cele mai complexe și solicitante domenii jurnalisticice, pe care acum îl aprofundează și sub aspect teoretic din postura de cadru didactic.

Volum apărut cu sprijinul Apa Nova București

© 2015 by Editura POLIROM

Această carte este protejată prin copyright. Reproducerea integrală sau parțială, multiplicarea prin orice mijloace și sub orice formă, cum ar fi xeroxarea, scanarea, transpunerea în format electronic sau audio, punerea la dispoziția publică, inclusiv prin internet sau prin rețele de calculatoare, stocarea permanentă sau temporară pe dispozitive sau sisteme cu posibilitatea recuperării informațiilor, cu scop comercial sau gratuit, precum și alte fapte similare săvârșite fără permisiunea scrisă a defnitorului copyrightului reprezentă o incălcare a legislației cu privire la protecția proprietății intelectuale și se pedepsește penal și/sau civil în conformitate cu legile în vigoare.

[www.polirom.ro](http://www.polirom.ro)

Editura POLIROM

Iași, B-dul Carol I nr. 4; P.O. BOX 266, 700506  
București, Splaiul Unirii nr. 6, bl. B3A, sc. 1, et. 1,  
sector 4, 040031, O.P. 53

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României:

ȘERCAN, EMILIA

*Culturul secretului: mecanismele cenzurii în presa comunistă* / Emilia Șercan; pref.: Mihai Coman. – Iași : Polirom, 2015

Bibliogr.

ISBN print: 978-973-46-5216-7

ISBN ePUB: 978-973-46-5338-6

ISBN PDF: 978-973-46-5339-3

I. Coman, Mihai (pref.)

070.13(498)\*.../1989\*

Printed in ROMANIA

## Cuprins

Prefață (Mihai Coman) . . . . .	9
Abrevieri . . . . .	11
Introducere . . . . .	15
Capitolul I. Fundamentele teoretice ale controlului . . . . .	21
O istorie a relației presă – putere politică . . . . .	22
Modelul autoritarist . . . . .	24
Modelul sovietic/comunist . . . . .	25
Principiile modelului sovietic de presă . . . . .	27
Comunicarea de masă și presa în societățile socialiste . . . . .	28
Opinia publică în societățile socialiste . . . . .	29
Controlul social în statele comuniste . . . . .	31
Ideologia ca fenomen politic . . . . .	33
Ideologia comunistă . . . . .	35
Evoluția ideologiei comuniste de la Marx la Lenin . . . . .	36
Dimensiunea conceptuală a propagandei . . . . .	38
Scopurile politice ale propagandei . . . . .	40
Caracteristicile propagandei comuniste . . . . .	41
Structura propagandei comuniste . . . . .	43
Presă ca instrument al propagandei comuniste . . . . .	45
Cenzura – instrumentul de control al propagandei . . . . .	47
Formele și funcțiile cenzurii . . . . .	48
Cenzura comunistă – particularități și funcții . . . . .	49
Instituțiile cenzurii în comunism . . . . .	52
Bazele teoretice ale autocenzurii . . . . .	54
Capitolul II. Presa în perioada comunistă . . . . .	57
Presă ca aparat politic în vizionea lui Lenin . . . . .	58
Parcursul presei românești în perioada comunistă . . . . .	60
Modelul comunist de ziar, de la <i>L'Humanité</i> la <i>Pravda</i> . . . . .	62
Cum se face o publicație – date tehnice . . . . .	65
Redactarea, de la reportaj la articolul polemic . . . . .	66
Influența contextului istoric intern și extern . . . . .	69
Elementele identitare ale presei comuniste românești . . . . .	70

Structura presei comuniste . . . . .	72
Controlul surselor externe de informare . . . . .	75
<b>Capitolul III. Controlul politico-ideologic al presei . . . . .</b>	<b>77</b>
Acțiunile politico-ideologice de formare a presei până în 1965 . . . . .	78
Secția de Presă a CC al PCR – centrul de comandă politică a mijloacelor de informare . . . . .	82
Orientarea politică a ziarului <i>Scânteia</i> . . . . .	84
Subordonarea politico-ideologică a presei în timpul regimului ceaușist . . . . .	87
Influența „tezelor din iulie” asupra politicilor editoriale . . . . .	90
Implicitarea lui Nicolae Ceaușescu în activitatea publicațiilor . . . . .	93
Cultul personalității reflectat în conținutul publicistic . . . . .	95
Noțiunea de control în discursurile lui Nicolae Ceaușescu . . . . .	100
<b>Capitolul IV. Controlul instituțional . . . . .</b>	<b>105</b>
Direcția Generală a Presei și Tipăriturilor în perioada 1949-1965 . . . . .	106
Instrumentele de lucru ale Cenzurii . . . . .	III
Modelul sovietic de organizare a DGPT . . . . .	113
Desființarea Cenzurii – o primă încercare . . . . .	116
Instituția Cenzurii în epoca Nicolae Ceaușescu . . . . .	121
Intervențiile anterioare și ulterioare apariției publicațiilor . . . . .	124
Disidența redacțiilor față de actul cenzorial . . . . .	129
Volumul de muncă al compartimentelor de control . . . . .	130
Caietul de dispozitii – controlul informațiilor de la sursă . . . . .	135
Organizarea adevărului în interiorul Cenzurii . . . . .	136
„Biblia” cenzurii comuniste . . . . .	138
Sfârșirea controlului informațional al presei . . . . .	140
„Miliția” informațiilor . . . . .	141
Lista indezirabilităților . . . . .	144
Autocenzura . . . . .	147
Schimbarea conducerii DGPT. De la Iosif Ardeleanu la Ion Cumpănașu . . . . .	152
Desființarea oficială a Cenzurii comuniste . . . . .	155
Consiliul Culturii și Educației Socialiste, urmașul DGPT . . . . .	161
<b>Capitolul V. Controlul instituțional. Accesul la profesie . . . . .</b>	<b>165</b>
Admiterea la Facultatea de Ziaristică . . . . .	165
Structura ideologică și propagandistică a învățământului ziaristic universitar . . . . .	167
Direcția Securității Statului și Dosarul de obiectiv „Presa scrisă” . . . . .	173
Protejarea secretelor de stat – obiectivul poliției politice . . . . .	175
Greșelile de redactare în anchetele Securității . . . . .	181
<b>Capitolul VI. Controlul informațional . . . . .</b>	<b>185</b>
Controlul editorial . . . . .	186
Tipologia influențelor prin conținutul editorial . . . . .	188
Structura componentei redaționale . . . . .	191

<b>Capitolul VII. Controlul juridic . . . . .</b>	<b>197</b>
Prevederi constitutionale referitoare la libertatea de exprimare. . . . .	197
Reglementarea presei din punct de vedere legislativ . . . . .	200
Influența Legii Presei asupra DGPT . . . . .	205
<b>Capitolul VIII. Controlul economic . . . . .</b>	<b>209</b>
Evoluția economică a presei comuniste. . . . .	211
Studiu de caz 1 : presa locală de partid în 1965. . . . .	218
Studiu de caz 2 : presa centrală de partid în 1965. <i>Scântela</i> . . . . .	221
Controlul materiilor prime – cotele de hârtie . . . . .	222
Configurația presei marcată de reducerea cotelor de hârtie . . . . .	227
Influența politicilor de raționalizare asupra alocațiilor de hârtie de ziar . . . . .	230
Distribuția ziarelor comuniste . . . . .	232
Tirajele ziarelor de partid, între strategia politică a partidului și cererea populației . . . . .	234
<b>Concluzii . . . . .</b>	<b>241</b>
<b><i>Bibliografie</i> . . . . .</b>	<b>245</b>
<b>Anexe . . . . .</b>	<b>257</b>

## Instrumentele de lucru ale Cenzurii

Practicile utilizate de Cenzură de-a lungul întregii sale existențe au rămas, în majoritatea lor, la nivelul primilor ani de activitate ai Direcției. Într-un document din 1949, intitulat *Instrucțiuni pentru cenzura presei și a tipăriturilor*, care s-a dovedit timp de câteva decenii un adevarat codex al Cenzurii, erau enumerate toate situațiile în care cenzorii erau obligați să intervină asupra conținutului editorial:

- „Știri, articole etc. tendențioase, manifestări ale dușmanului de clasă îndreptate asupra țării noastre, Constituției și legilor RPR ;
- Împotriva partidului, conducătorilor partidului, guvernului, armatei sau puterilor de stat ;
- Se vor cenzura știrile sau orice alte tipărituri, desene, fotografii etc., menite să incite împotriva partidului sau a guvernului, să înăbușe lupta de clasă, să slăbească și să submineze alianța dintre muncitorime și țărăniminea muncitoare, să incite la ura de rasă împotriva naționalităților conlocuitoare ;
- Să aducă la cunoștința opiniei publice activitatea sau manifestările dușmanilor de clasă din țară sau din străinătate, activitate sau manifestări ce ar fi de natură să provoace activitatea agenților din țară, să alimenteze zvonurile tendențioase etc. ;
- Să incite împotriva URSS, a conducătorilor sovietici și a țărilor prietene sau să deflăimeneze aceste țări ;
- Să susțină sau să popularizeze manifestările științifice, artistice etc. imperialiste sau puse în slujba imperialiștilor, îndreptate împotriva internaționalismului proletar, anti-marxist-leniniste, cu scopul de a nega lupta de clasă sau de a slabii eforturile oamenilor muncii, manuale și intelectuale, și dragostea lor de patrie ;
- Să profereze principiile religioase dăunătoare legilor țării, puse în slujba dușmanului de clasă și a imperialiștilor ;
- Vor cenzura și vor lua măsuri să nu permită tipăritirea sau reproducerea în presă a știrilor și informațiilor neautorizate, reproduse din presă sau radioul imperialist, sau provenite din orice alte surse ;
- Vor cenzura și vor lua măsuri ca telegramele de presă sau știrile radio-telegrafice care nu provin de la Agerpres, TASS sau posturile de radio din țară să nu fie publicate ;
- Vor cenzura știrile de presă sau orice alte tipărituri care ar fi de natură să primejdiască securitatea țării :
- Să furnizeze dușmanului de clasă sau imperialiștilor informații militare despre apărarea națională, deplasări de trupe, concentrări, informații privind unități sau organe aliate ;
- Despre lucrări de interes național, hărți turistice sau de altă natură ;
- Informații statistice din domeniul economic, organizările administrative, securitate, întreprinderi sau instalații industriale, electrice, de forță motrică, farmaceutice, spitale etc. ;
- Să provoace panică : epidemii, incendii, inundații, seccă, nenorociri de mari proporții, accidente de cale ferată etc., crimi, jafuri, tâlhării etc., care nu pot apărea (sic !) în presă decât cu consultarea organelor economice (locale sau avizul Direcției) ;
- Cenzorii vor acorda o deosebită atenție fotografiilor și clișeelor conducătorilor politici din țară și străinătate, precum și titlurilor sau erorilor tipografice. De asemenei, vor verifica după lucrări autorizate citatele din clasicii marxism-leninismului și ai (sic !) conducătorilor partidului care ar urma să apară în presă, afișe sau orice alte tipărituri”<sup>21</sup>.

21. *Ibidem*, Dosar nr. 13/1949, ff. 51-52.

Caracterul strict confidențial al *Instrucțiunilor pentru cenzura presei și a tipăriturilor* a determinat emiterea unui document prin care era prevăzută „păstrarea acestora sub cheie, nepuțând fi arătate sau folosite ca material documentar niciunei persoane, sub nicio formă”<sup>22</sup>. Cele 12 precepte ale Cenzurii s-au perpetuat în presă timp de 40 de ani, chiar și după desființarea oficială a Cenzurii, până la căderea regimului comunist în 1989, devenind din regulă cutumă. Tot ele au stat la baza elaborării, în anii următori, a *Caietului de dispozitii*, o adevarată „Bible” a Cenzurii comuniste, document care reglementa conținutul editorial, dar și acțiunea operativă a DGPT. În lipsa unei definiții clare a „șirilor sau articolelor tendențioase”, a „manifestărilor dușmanului de clasă”, a „incitării împotriva partidului”, precum a unor precizări care să explice aceste sintagme, cenzura a acționat preventiv într-o manieră exhaustivă, opacă și abuzivă. Interpretarea arbitrară a indicațiilor censoriale a generat la începutul anilor '50 situații extreme, precum interzicerea „cu desăvârșire”, de exemplu, a oricăror informații pe teme de săh, aritmologie sau rebusuri<sup>23</sup>. O altă prevedere a vizat desplașările în statele capitaliste ale echipelor sau loturilor sportive, despre care puteau fi publicate doar „șirurile oficiale provenite de la Agerpres”, și asta numai după plecarea sportivilor din țară. Tipărirea „oricărei informații” despre „avantajele materiale ale sportivilor fruntași, indemnizații, premii” era strict interzisă<sup>24</sup>.

Practica cenzorială a fost reglementată în permanență pe parcursul existenței DGPT, fiind instituite o serie de decizii care stabileau metodologia controlului :

- nicio publicație nu putea să apară fără a avea viza „bun de imprimat” din partea Direcției ;
- viza „bun de imprimat” putea fi acordată doar acelor publicații care beneficiau de autorizație de apariție ;
- tipografiile erau obligate să trimită în trei exemplare spalturnile materialelor culese pentru a fi controlate, fără a avea permisiunea de a adăuga ceva la textele primite ;
- înainte de a fi imprimate, censorii Direcției trebuiau să primească perile paginilor pentru a verifica respectarea intervențiilor făcute pe spalturni, dar și paginarea articolelor, titlurile etc., în final eliberând viza „bun de imprimat”<sup>25</sup>.

Obsesia reglementării a mers până acolo încât condițiile de filmare, fotografiere sau de realizare a lucrărilor de artă plastică pe teritoriul României au fost instituite printr-un decret, în care erau enumerate „obiectivele” a căror capturare în imagini foto, video sau pe pânză era interzisă. Astfel, nu era permisă surprinderea în imagini a :

- întreprinderilor industriale sau secțiilor care executa produse speciale ;
- armamentului militar, construcțiilor și stabilimentelor militare ;
- tunelurilor, podurilor feroviare și șoseelor ;
- centralelor electrice, inclusiv a lacurilor de acumulare și barajelor ;
- depozitelor de combustibil și silozurilor ;
- aeroporturilor civile sau porturilor fluviale ; de asemenea, nu erau permise filmarea sau fotografierea din avion în timpul zborului.

22. *Ibidem*, f. 45.

23. *Ibidem*, Dosar nr. 14/1949, ff. 47-48.

24. *Ibidem*.

25. *Ibidem*, Dosar nr. 1/1950, ff. 82-83.

Aceste „obiective” puteau fi imortalizate doar în baza unei autorizații emise de Ministerul Afacerilor Interne, regulile fiind valabile și pentru cetățenii străini, inclusiv pentru membrii misiunilor diplomatice la București<sup>26</sup>.

Deși Cenzura era autoritatea supremă în materie de control al informațiilor destinate publicării, fiind instituția care avea drept de decizie în privința înființării sau desființării de ziar sau publicații periodice (mai puțin a gazetelor-organ ale partidului), aria de acțiune a Direcției era limitată sau condiționată de alte instituții. Partidul aplica și în cazul DGPT aceleași principii de supraveghere încrucisată pe care le aplică tuturor structurilor sociale sau instituțiilor de partid ori de stat. Astfel, plaja de acțiune a Direcției avea următoarele libertăți și constrângeri :

- putea să decidă, fără o avizare suplimentară de la Secție de Propagandă și Agitație a CC al PCR, asupra majorării numărului de pagini sau a tirajelor, asupra schimbării periodicității, a titlului și a formatului (cu excepția ziarelor de partid centrale și locale, ale organizațiilor de masă, precum și a revistelor ideologice), să contezească numere, să stabilească și să modifice calitatea hărției, să ceară tipărirea de ediții suplimentare cu ocazia unor evenimente deosebite sau să stabilească și să modifice prețurile (exclusiv la ziarele centrale și de partid) ;
- avea nevoie de avizul Secției de Propagandă și Agitație pentru a majora numărul de pagini, pentru a modifica tirajul pe timp nelimitat sau pentru a schimba periodicitatea și a modifica formatul la ziarele de partid centrale și locale, dar și în cazul unor noi apariții sau al încreșterii apariției unor ziar, reviste și bulleține tehnice, de specialitate, departamentale, publicații oficiale ;
- avea nevoie de hotărâri ale Secretariatului CC al PMR pentru noi publicații, pentru încreșterea tipăririi sau pentru schimbarea denumirii ziarelor de partid (centrale și locale), a ziarelor organizațiilor de masă și a revistelor ideologice, pentru editarea unor ziar și publicații noi în limbile minorităților naționale sau pentru apariția și încreșterea apariției de ziar și reviste destinate străinătății<sup>27</sup>.

## Modelul sovietic de organizare a DGPT

Nu doar presa comunistă românească a urmat și aplicat modelul sovietic, ci și instituția Cenzurii. În urma unor „consultații primite din URSS” și a hotărârii Consiliului de Miniștri al URSS din 28 aprilie 1956, conducerea DGPT a inițiat un nou proiect de hotărâre pentru reglementarea și reclasificarea informațiilor cu caracter secret de stat<sup>28</sup>. Prin inițiativa Direcției s-a dorit reformarea metodologiei de lucru cu secretele de stat, reglementată până atunci prin trei acte distincte, care încadrau și informații banale în categoria celor clasificate<sup>29</sup>:

26. *Ibidem*, Dosar nr. 5/1951, ff. 87-89.

27. *Ibidem*, Dosar nr. 2/1956, ff. 14-16.

28. *Ibidem*, Dosar nr. 3/1954, f. 1.

29. Problematica secretului de stat în RPR era reglementată prin HCM nr. 343/1951 inițiată de Ministerul Afacerilor Interne, HCM nr. 344/1952 inițiată de Direcția Generală a Presei și

„Acest fapt (existența a trei acte simultane - n.m.) a dus la unele exagerări, creându-se birouri pentru păstrarea documentelor secrete - destinate a păstra secretele de stat - la o serie de instituții care nu mănuiesc date care constituie secret de stat sau care au foarte puține documente cu astfel de caracter...”<sup>30</sup>.

Această minireformă de la nivelul Direcției s-a produs în urma unui schimb de experiență la Moscova, la care a participat Iosif Ardeleanu, directorul general al DGPT, în mai 1956. Într-o informare pe care acesta a semnat-o în data de 3 iulie 1956 erau menționate „numeroasele” materiale aduse de la Moscova. Într-un alt raport, nedatat, cu privire la diverse măsuri organizatorice și metode de muncă a fost din nou invocată „prețioasa experiență sovietică, care a fost aplicată creator, înăndu-se cont de deosebirile nivelului de dezvoltare a muncii redacționale, a muncii de control”<sup>31</sup>. În respectivul document se mai precizează că „conducerea instituției noastre a avut la dispoziție un numeros și valoros material de studiu, care a fost consultat de toate cadrele de conducere. Multe din măsurile introduse și dintre cele mai importante sunt inspirate și din studiul acestor materiale”<sup>32</sup>.

Tot „experiența sovietică” a stat la baza unei reorganizări a practicilor cenzoriale, de la principiul concentrării și cenzurării după forma și periodicitatea materialelor (cărți, ziară periodice, centrale sau locale), la cel al orientării asupra conținutului materialelor și a profilului publicațiilor (politice, ideologice, științifice, literare etc.). Adoptarea acestor criterii a generat o recompartimentare a întregii structuri a DGPT. Astfel, în 1956 s-au înființat Serviciul „Presa Capitalei”, Serviciul „Difuzarea Presei”, Serviciul „Tipărire Presei Periodice”, Serviciul „Presa Locală”, Serviciul „Presă Externă”, Serviciul „Informații Externe”, Serviciul „Instructaj”, Serviciul „Tipărire Cărți”, Serviciul „Difuzarea Cărți”, Serviciul „Agerpres”, Serviciul „Radioficare-Radioamplificare”, Serviciul „Control Bibliotecii”, Serviciul „Documente”, Serviciul „Documentare”, Serviciul „Muzeu-Expoziții-Filme”, Serviciul „Radioficarea”, Serviciul „Contabilității”, Serviciul „Cadre”, Serviciul „Secretariat”, Serviciul „Administrativ”<sup>33</sup>. Totuși, această organizare a Direcției avea să reziste mai puțin de un an. În iunie 1957, în baza Ordinului nr. 57 al DGPT, s-a decis o nouă segmentare a Cenzurii în trei sectoare, în componența căror intră servicii marcate prin alte indicative decât cele din 1954 :

- **Sectorul I:** Serviciul „Tipărire și Difuzarea Presei Centrale” (U. 25), Serviciul „Agerpres” (U. 26), Serviciul „Radioteleviziune” (U. 27);
- **Sectorul II:** Serviciul „Literatură și Ideologie” (U. 28), Serviciul „Controlul Circulației Tipăriturilor” (U. 29), Serviciul „Import-Export” (U. 30);
- **Sectorul III:** Serviciul „Știință-Tehnică” (U. 31), Serviciul „Instructaj-Control” (U. 32), Serviciul „Teatre-Filme-Expoziții” (U. 33)<sup>34</sup>.

Tipăriturilor și prin HCM nr. 2783/1955 inițiată de Ministerul Afacerilor Interne. ANIC, fond CPT, Dosar 3/1954, f. 1.

30. ANIC, Fond CPT, Dosar 3/1954, f. 2.

31. *Ibidem*, Dosar nr. 3/1955, f. 254.

32. *Ibidem*.

33. *Ibidem*, Dosar nr. 10/1956, ff. 5-14.

34. *Ibidem*, Dosar nr. 9/1957, ff. 56-59. Au fost desființate subunitatea „Tipărire Presei Periodice” din cadrul Serviciului „Presa Centrală”, Serviciul „Difuzarea Presei Centrale”, Serviciul

Prinț-un alt ordin al Directorului DGPT, Direcția a fost din nou reorganizată în 1960, prin divizarea, de această dată, în patru sectoare :

- **Sectorul I** : Direcția „Tipărirea Presei Centrale” (U. 50), Unitatea „Radioteleviziune” (U. 51), Unitatea „Știință și Tehnică” (U. 52) ;
- **Sectorul II** : Direcția „Import-Export” (U. 53), Direcția „Literatură” (U. 54) ;
- **Sectorul III** : Direcția „Instructaj-Control” (U. 55), Unitatea „Teatre-Filme-Expoziții-Agitație Vizuală” (U. 56), Direcția „Planificare Publicații și Contabilitate” ;
- **Sectorul IV** : Unitatea „Ideologie” (U. 57), Unitatea „Biblioteci-Anticariate-Muzeu” (U. 58), Direcția „Personalului și Secretariatul Colegiului”, Serviciul „Administrativ”<sup>35</sup>.

Metodele de cenzură s-au rafinat și s-au extins în decursul anilor. DGPT s-a transformat într-o instituție complexă, fiind produsul evoluției politicii interne și externe, a practicării sistematice a controlului, dar și al influenței sovietice. Etapele actului de cenzură erau foarte clar stabilite, astfel ca mecanismul de verificare a presei să nu suferă nicio fisură. Procesul, din punct de vedere metodologic și tehnic, se desfășura în felul următor :

- pagina în ultima ei formă, după ce se făceau toate corecturile în redacție, era semnată de redactorul de serviciu, iar apoi era citită de cenzor, care îi acorda viza „B” (bun de imprimat) în cazul în care nu semnală greșeli ;
- dacă erau descoperite abateri, pagina era returnată pentru remedierea erorilor, paragrafele sau cuvintele greșite ori cele considerate nepotrivite fiind încercuite ;
- dacă erau descoperite denaturări politice sau ideologice de la linia partidului, formulări „contrarevoluționare”, deconspirări ale secretului de stat, se aplică viza „O”<sup>36</sup> ;
- pagina modificată se întorcea la redacție, unde erau corectate porțiunile încercuite, după care redactorul de serviciu menționa în scris că nu s-au operat schimbări decât în locurile indicate de cenzor. Acesta recitea doar părțile modificate și, în final, aplică viza „B” ;
- pe fiecare pagină se trecea ora de sosire și de plecare de la cenzor ;
- în procesul de control al ziarului, cenzorul păstra legătura numai cu redactorul de serviciu ;
- controversele erau lămurite direct cu redactorul-șef sau, în lipsa acestuia, cu redactorul de serviciu ;
- viza „V” (bun de difuzat) se acorda prin citirea paginilor din rotativă. Ultima pagină se dădea la control odată cu ziarul încheiat, care trebuia să poarte mențiunea că pe ultimele trei pagini nu s-a mai umblat după montarea în rotativă. Viza „V” se aplică și ea pe două exemplare, unul care mergea în redacție și unul care rămânea în arhiva Cenzurii ;

<sup>35</sup> „Tipărirea Cărții” și Serviciul „Difuzarea Cărții”, ale căror atribuții au fost preluate de nou înființatul Serviciu „Literatură-Ideologie” (care avea drept sarcină controlul tuturor materialelor ideologice și literare, de la cărți sau broșuri până la publicații). Au mai fost desființate Serviciul „Presă Locală” și Serviciul „Radioficare-Radioamplificare”, care au fost absorbite de o altă divizie nouă, Serviciul „Știință-Tehnică” (care avea drept sarcină controlul tuturor materialelor științifice și tehnice), dar și de către un serviciu existent, „Muzeu-Expoziții-Filme”, iar Serviciul „Informații Externe” avea să fie trecut în componența Serviciului „Agerpres”.

<sup>36</sup> Ibidem, Dosar nr. 46/1960, ff.1-3.

36. Viza „O” era aplicată atunci când „DGPT constată abateri de la dispozițiunile din sfera sa de control și urmărește sancționarea celor vinovați, conform legilor în vigoare”, potrivit unui „Extras din HCM nr. 267/1954”. Vezi Fond CPT, Dosar nr. IO/1971, f. 23.

- pentru a se păstra principiul unității, o publicație era citită, fără excepție, de un singur cenzor, iar în cazul în care publicația era voluminoasă, aceasta era parcursă pe perioada unei ture de lucru de opt ore de doi lectori<sup>37</sup>.

Moartea lui Stalin a adus în România o ușoară liberalizare a politicilor culturale, odată cu destinderea întregului sistem ideologic al Partidului Comunist. Perioada care a urmat a fost influențată de încercările lui Gheorghe Gheorghiu-Dej de a extrage România de sub influența Uniunii Sovietice. Relaxarea culturală s-a amplificat mai ales după Declarația Partidului Muncitoresc Român din aprilie 1964, care a marcat distanțarea politică externe a României de cea sovietică, dimensiunea naționalistă fiind reconsiderată.

## Desființarea Cenzurii – o primă încercare

Anul 1964 a fost marcat de o serie de tentative de modificare a atribuțiilor Direcției Generale a Presei și Tipăriturilor și de reducere a nivelului de cenzură instituțională. Au fost întocmite o serie de propunerii, analize și comparații ale situațiilor în care controlul DGPT ar fi fost menținut sau ar fi fost desființat. Având în vedere nivelul de cunoaștere istorică din zilele noastre, scenariile neaplicate, dar făcute în privința desființării Direcției Generale a Presei și Tipăriturilor în anul 1964 pot fi interpretate în contextul desprinderii politice de URSS. Putem lăsa în calcul chiar ipoteza că DGPT a fost considerată de către conducerea partidului o instituție de origine sovietică. Începând cu 1958, anul retragerii trupelor sovietice de pe teritoriul României, dar mai ales după 1964, anul care marchează dezghețul politic și cultural, o serie de instituții de inspirație sovietică au fost desființate. Școala Superioară de Științe Sociale „A.A. Jdanov” a fost contopită cu Școala Superioară de Partid „Ștefan Gheorghiu” (1958), Asociația Română pentru strângerea Legăturilor cu Uniunea Sovietică (ARLUS) a fost dizolvată în 1964, Editura Cartea Rusă în 1968, instituțiile de limbă rusă au fost închise și ele, iar obligativitatea studierii limbii ruse a fost eliminată. Totuși, în final, utilitatea DGPT a fost reevaluată, iar instituția a trecut doar printr-o serie de modificări de ordin formal și structural.

Documentul care a stat la baza reformării Cenzurii se dovedește a fi Raportul nr. P.K. 01670 din 17 iunie 1964<sup>38</sup>, realizat de Eugen Luchian<sup>39</sup>, șeful Secției MAI din cadrul

37. ANIC, Fond CPT, Dosar nr. 13/1956, f. 14 și Dosar nr. 17/1956, f. 1.

38. *Ibidem*, Dosar nr. 4/1964, ff. 1-49.

39. Eugen Luchian a fost general de Securitate și unul dintre camenii de încredere ai lui Ioan Gheorghe Maurer, prim-ministrul României în perioada 1961-1974. Potrivit articolelor „Chipurile Răului - Securistul ca victimă a propriilor metode. Un portret al generalului de Securitate Eugen Luchian”, autor Liviu Tăranu, publicat la 06.11.2012 în Revista 22, Eugen Luchian a intrat în rândurile Securității în februarie 1955. A fost înCADRAT în Serviciul Organizare-Mobilizare din Ministerul Afacerilor Interne, în 1958 fiind detașat la Secția specială din Secretariatul General al Consiliului de Miniștri, care se ocupa de Interne și Armată. Din 1968 a ocupat poziția de secretar al Comisiei pentru probleme de pașapoarte și vize. Între anii 1971 și 1974, pe lângă pozițiile amintite, a ocupat și funcția de consilier I (cu rang de ministru-adjunct) în aparatul președintelui Consiliului de Miniștri de atunci - Ion Gheorghe Maurer. După 1974, declinul generalului Luchian începe cu o serie de verificări interne. În 1978, după defectarea generalului Ioan Mihai Pacepa, de care îl legă o strânsă prietenie, Luchian este eliberat din funcția de